

Vägen till Mormons land

Jag fick ett brev i mina händer. Den som lämnade det sa: ”Brevet är ett hjärteskri, en dom, en förtröstan, och ett hopp”. Och jag ger honom rätt. Vad som står mellan raderna är alltid det viktigaste — men också det svåraste att tyda. Brevet är ett nödrop ur ett sårat hjärta, den som skriver söker klarhet. Fick hon det någonsin? — Kärlekens vägar är inte alltid lätta, inte heller entydiga. Bara den har rätt att läsa, som söker att förstå.

Håll Albert får ge bakgrunden:

”Någon riktig mormonförsamling har det nog inte funnits på Soll. Det har varit predikanter, som kommit resande och hållit föredrag och predikningar, och man har samlats och börjat hålla ihop. I stället för Bibeln läste man Mormons bok. På den tiden hyllade de månggiftet inom mormonerna. (omkr. 1895. Men 1890 blev månggifte officiellt förbjudet). ”Brödrakärlek” kallade de det, brödrakärlek till systrarna! De började hålla sig med varandra, antingen de var gifta eller ogifta. Så det pekade väl på sidan om de regler, som hade funnits på Soll, och det skämde ut mormonerna här.

Moster hade börjat hålla sig till dem. Hon hade en egen symaskin, en av de första på Soll, och var duktig att sy. Hon bodde med sin symaskin i lillstugan på Dunderniss-gården och sydde åt folk. — Så var det Per ”dan ostä”. Han började hålla sig hos henne, och de försökte få honom att förstå, att det inte var riktigt, han hade ju hustru och tre barn förut! — När Moster började få sitt förnuft tillbaka, förstod hon ju, att det var förbud, lagbrott. Men att bli av med honom var väl ett nummer! Hon tog sin symaskin med sig, och de hjälpte henne att komma först till Mora och därifrån till Stockholm, där hon gömde sig i allmänheten, och ingen visste var hon fanns. Först efter flera år yppade hon sig för hemfolket och för syskonen. Brevet är skrivet år -98, och då hade hon varit där ett par år. Hon hade sökt upp sina trosfränder, och det framgår ju av brevet, vad hon hade fått för behandling, hon blev beskylld för saker, som hon aldrig hade tänkt på en gång (troligen abort, som ansågs vara ett mycket svårt brott; i världsrymden irrade så många oförlösta barnasjälar, som önskade återfödas till jordelivet och Utah). Så hon har nog haft det mycket svårt!

Mosters föräldrar sålde sin jord och flyttade till Folkärna. Men Per for dit och listade ut var hon fanns. Sen for han till Stockholm och sökte upp henne. Och den gamla kärleken fanns väl kvar innerst inne, för de levde tillsammans tills han dog, och de fick fyra barn tillsammans. Efter hans död reste hon med sina barn till Utah, där barnen växte upp och

fick det bra. De skingrades så småningom på Stilla havskusten. En pojke blev guvernörskandidat, och jag har fortfarande brevförbindelse med min kusin Eva”.

Stockholm den 22 Juli 1898.

Kära syster å sväger!

Uti den sena aftonstunden sträcker sig mina tankar dit upp till eder, där mina barndomslyckliga dagar rullat förbi. Jag kommer ofta ihåg tiderna som varit innan jag kom för de där heliga vi hade på Soll. I den vägen är jag lik Lots hustru. De vänner som jag övergav de tänker jag ofta på. Jag ville tillbringa dem många hälsningar. — Jag är nu som du ser i Stockholm å tillbringar mina dagar där. De äro för mig fulla med sorg, som jag nu en längre tid varit van vid. Men min sorg den är gömd så att inte många ser den å troligen kommer att följa mig till den tysta grift, där inga tårar rinna. — Jag har inte mina trossyskon att taga tröst utav i bedrövelsen, nej de vill göra mig till något som jag aldrig varit, de vill trösta mig med så grava brott som jag helt och hållet vore bortkastad från Guds andes ledning. — De kanhända blir orsaken till att bringa ett liv uti en förtidig grav och göra ett uppriktigt sökande hjärta till ingenting nyttigt. Först inympar de grenen i stammen, så att den riktigt fastnar, sedan arbetar de med största iver att få den därifrån å kastar den lilla gren under allmänhetens fötter för att bli nedtrampad av människorna. Men det händer ibland att qvistar som bli kastade av träd kunna hålla sig friska någon tid tills någon återigen tar vara på dem och inympar dem uti stammen. — Men jag ska säga dig att det kostar mycket på att hålla modet å tron uppe då man blir så bemött av dem som man värderat som Gudar. — Jag är frisk å arbetar för var dag. Jag syr åt folket emellanåt. Folket är rysligt snälla mot mig. — Dagarna gå väl för mig också, jag har än inte lidit någon nöd. — Tänk så många hundra för att inte säga tusend är husvilla, trasiga, å får gå ute med sina små hela natten, så de få sitta i sittsofforna som stå på gatorna med någon filt ikring sina små. — De har rivit mycket hus i sommar, å då de river hus kan en 20 a 30 familjer bli husvilla. Dom bor i skogar i riskojor å tält dom som har råd få sådana. Vi vet inte vad det vill säga att vara fattiga, åtminstone på Soll finns det ingen som är så fattig som de fattiga här. — Hur mår du därhemma, trivs du i ditt nya hem? — Lever farmor Nisis gumman så hälsa henne. Jag ska skicka henne ett kläde å dig ett då du har din namnsdag. Det kan kännas roligt att få en liten present från Stockholm. — Skriv någon gång så jag får höra åtminstone när någon utav våra släktingar dör å så vidare. Många hälsningar ditupp från mig. Hälsa Flintull Margit men först å sist varder du hälsad av din ringa syster

Må så godt!

K.M.

Tiden före sekelskiftet var en tid av starka andliga rörelser, och mormonismen var en av dessa. Under 1890-talet kom de första mormonmissionärerna till Sollerön. Genom deras verksamhet kom ett 20-tal personer från Soll att på olika vägar utvandra till Utah, deras heliga land. Det var ett från början ofruktbart område i västra Amerika, som genom intensivt gemensamt arbete blivit en välmående och framgångsrik stat i USA. — Mormonernas lära bygger delvis på Bibeln men har ett mycket mystiskt ursprung, där månggiftet, som praktiserats av och till, är det mest kända inslaget, och detta har säkert givit anledning till många tragedier.

Mormonerna eller "de sista dagars heliga" som de kallar sig, har Mormons bok som sin heliga skrift. Den "gör anspråk på att komplettera Bibeln men saknar såväl andligt som religiöst värde". Den liknar ytligt sett i mycket Bibeln, särskilt G T och Apokryferna, och vissa delar är hämtade därifrån, bl a Pauli lovprisande av kärleken i 1 Kor 13. Mormonernas ledare har varit duktiga organisatörer, och deras land har blivit ett rikt land. De är kända för stor kärlek till och omsorg om familjen och för stor hjälpsamhet sinsemellan.

För de flesta som berördes av den nya rörelsen på Soll blev det vanligen ett kortare mellanspel, allt återgick snart till den gamla ordningen. De egentliga religiösa kretsarna berördes aldrig. Man var angelägen om ett sunt liv och materiell välfärd. Därför avstod man från sprit, kaffe och tobak. I rörelsens spår bildades en "Ordentlighetsförening" på Soll, där man förband sig att leva ordentligt och sunt, utan att supa sig full eller vansköta sig på något sätt. Men den uppgick snart i den nya nykterhetslogen.

De som anslöt sig till rörelsen var skötsamma, välaktade personer, och deras utflyttning till Utah berodde nog mera på önskan om ett välordnat materiellt liv än andliga behov. Från Bengtsarvet flyttade den fattiga Hålljons Imbor, 71 år, med dotter och två barnbarn. Gårdstomten ligger nu öde, bara grundstenar och en källargrop vittnar om det gamla hemmet. Från granngården "Katrinn-gård" kom Bos Anna Nilsdotter, Nils Lejons syster. Hon klarade sig bra, blev lärarinna och poststationsföreståndare och flitig brevskrivare till hemlandet.

I fjorton år bodde möbelsnickaren Ture Viktor Strömberg i gamla predikantbostaden. Den byggdes av Nishans Per, som också blev bekant i Amerika som Rev. Peter Berglov, och köptes sedan av Strömberg, som var gift med en dotter till den legendariske "Graniten", Sar Olov. Denne var bror till Sar Nils, skolläraren, som ännu de äldsta solleröborna minns. "Graniten" var stenarbetare och for omkring i landet och byggde källare och broar, bl a i Västerås. Då hade han hela familjen med sig, packningen och de minsta barnen drog han i en dragkärra, och så sjöng han: "Kom fattigdom och häng dej på, så ska jag dra dej till Västerås!"

Stockholm den 29 Juli 98

Kära syster & svager!

Uti den senna aftonstunden
sträcker sig minna tankar dit upp till
eder, der minna barndomslyckliga dagar
rulat förbi, jag kommer ofta ihåg tiderna
som varit innan jag kom för denna helige
fri hudsia. Sol i den vägen är jag liksom
Lats hustru, de vännen som jag afsärgaf

Utdrag av brev från Karin Myrberg

— Namnskicket på Soll var mycket bestämt av gammalt. Äldsta pojken skulle heta efter farfar, den nästa efter morfar o s v, men nu hade man börjat med något så nymodigt som att uppkalla dem efter hunden, och nästan alla pojkar som föddes vid denna tid fick heta Oskar. Graniten bestämde, att också deras pojke skulle heta så, men hustru Margit var betänksam. Då tröstade Olof henne: "Va'nt lesin du Margit, nästa gångg bi ä jän Napolion!" — Strömberg hade träffat dottern Kerstin på arbete i Stockholm, och när de gift sig flyttade de hem till Soll. Han var duktig snickare och fotograf, en av de första på Soll, och känd som en mycket ordentlig och pålitlig man. Hans döttrar Olivia och Tekla var mycket musikaliska, och Johan Svensson minns, att han spelat tillsammans med dem i sin tidiga ungdom. — Strömberg blev påverkad av mormonerna redan på Sollerön och flyttade med sin familj först till Orsa, där han är antecknad i kyrkboken som "mormon", och sedan till Utah. Man kan där i någon mån följa hans öden i de brev vi haft tillgång till. I brevväxlingen fäster man sig särskilt vid hans försök att hålla kontakt med det gamla hemlandet, hans vilja att göra rätt för sig och hans slutliga och fullständiga accepterande av det nya landet. Breven är ställda till hans gamle vän och ekonomiska ombud på Soll, Håll Lars Larsson i Häradsarvet.

Ogden Utak den 29 oktober 1917.

H. L. Larsson B. Broder.

Tack för ditt bref som jag
mottog för en tid sedan.
Det inviliggande brevet har
jag undertecknat och som du
ser, låtit bevitna med 2 man.
Jag sänder det till dig af den
förelidningens art jag icke vel

Utdrag ur brev från T.V. Strömberg

Ogden den 8 Febr. 1911.

H.L. Larsson!

B. Broder!

Tack för ditt bref som jag fick i går. Jag ser deri att min skuldsumma hos dig nu hunnit växa sig stor och jag skulle genast ha sänt beloppet, men saken är den, att jag gått utan arbete några månader, så att jag är för ögonblicket alldeles pank dock skall jag vid första tillfälle sända dig dem på samma gång jag får be om du vill vara så god och fortsätta med betalandet af mina taxeringar, ty jag ämnar att så snart det är mig möjligt för språket — förena mig med Logen här med det Klareringskort som jag tänker mig kunna få från Logen Orsa.

Derför om du vill vara god fortsätta så vill jag härefter försöka att mera punktligt än hittills svara för betalningarnas verkställande i rätt tid. — Var det från dig jag fick tidningar? Om så var är jag dig särdeles tacksam derför.

Jag har inga intressanta nyheter att berätta, hvarför jag sätter punkt, dock med en kär hälsning från oss alla till dig och de dina.

Broderligen
T.V. Strömberg

Orsa d. 27 Mars -12.

Herr H.L. Larsson,
Sollerön

Får härmed enl. uppdrag meddela att herr och fru samt Teckla Strömberg kvarstå i Log. Orsa samt häfta i skuld för vardera 10 kvartal med kr 5 för herr Strömberg och vardera kr 2:50 för de övriga, eller tillsammans kr 10-, och förfrågas hos Eder (som ju sköter deras affärer här i Sverige?) hur med dem skall förfaras. Skall de kvarstå eller strykas för bristande betalning, eller kanske herr L. betalar skulden och begär utträde för dem? Logen måste betala 25 öre i kvartalet för sina medlemmar till Storlogen vadan annars en avsevärd förlust göres å Strömbergs såvida inget göres åt saken. Vore Tacksam för svar med första enär nytt kvartal snart stundar för Logen.

Vördsamt
Ossian L. Moraeus,
Logeuppbördsman

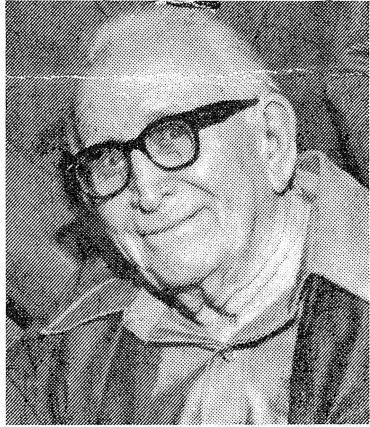
Ogden, Utah den 23 Nov, 1913.

Broder L. Larsson!

För nästan ett och ett halft år sedan sände jag några kronor såsom afbetalning på min försäkringsskuld till dig. Men eftersom jag aldrig fick något svar derpå vände jag mig slutligen till Posten här för att få anvisningen reklamerad, men erhöll då det svaret att jag måste först bevisa att postanvisningen ej kommit fram. Och deraf kommer det sig att förbindelsen mellan dig och mig varit så länge afbruten. Som jag förmodar, måste väl jag vid detta laget vara skiljd från min försäkring. Var snäll och låt mig veta huru härmed förhåller sig, samt tala om huru stor min skuld till dig är så vill jag betala så fort jag möjligen kan.

För icke fullt två år sedan skref jag (12) säger tolf bref till olika personer i Sverige, men har ej sen dess erhållit mer än ett (säger ett) bref till svar. Så jag tänkte att alla de ellva ansågo oss så dåliga, att vi icke voro värda ett svar. — Dock: för ett par dar sedan fingo vi ett bref, med den sorgliga nyheten att Sar Olof Andersson är både död och begravnen. Vi visste ju från föregående att han var gammal och delvis skral till hälsan, men likväl kom underrättelsen som en öfverraskning till oss. Mätte ej vår egen bortgång bli för oss en öfverraskning!

— Som det synes är det en ren omöjlighet för mig att förenas med en Loge här, alldenstund jag ännu icke lyckats få fatt i någon, hvarken här i Ogden eller i Salt Lake City, men jag har icke lyckats upptäcka dem. Dessutom är afståndet mellan Ogden—Salt Lake 37 mil(-es, = c:a 6 sv. mil). Så det bleve nog knaggligt med mötesbesöken. Om jag ännu står kvar vill jag dock ännu

*Dr William D. Stromberg
The Swedish Covenant
Hospital, Chicago*

försöka om jag på något sätt kan ordna saken. Jag är fortfarande ren ifråga om min Goodtemplarförbindelse.

— vill jag i all korthet nämna det jag, så fort sig göra låter, tänker sända de förut omtalade pengarna. Jag har nog så pass mycket nu, men saken är den att jag har måst sända litet till min egen gamla mor och så har jag i dessa dagar skyldighet att betala en del på vårt hus.

Vänligen T. V. Strömberg

(Detta brev var "Opened by censor", stämplat Ogden 29 oct. 1917, New York 2-11 1917 och Sollerön 27-11-17.)

H.L. Larsson B. Broder!

Tack för ditt brev som jag mottog för en tid sedan. — Huru mår ni alla nu för tiden? Om du ser någon af våra gamla bekanta så hälsa dem ifrån oss. Wi har nu varit här i 8 år, men icke ännu ha vi sett något af det stora elände som predikades om i Sverige af de s.k. religiösa präster och predikanter samt i en del böcker, tidningar och tidskrifter om förhållandena i Utah. America är i krig mot Tyskland, och vi veta icke om våra söner måste gå ut för att strida. Men ett är säkert: **att vi lärt att älska och högakta detta vårt nya land**, vår stat och dess folk samt speciellt Ogden, den plats, hvarst vi leva och bo. Wi ha aldrig rönt ett bättre bemötande någonstades hvarhelst vi vistats, och vi ha icke heller någon längtan att flytta tillbaka till Sverige. Vål vore det roligt att få återse en del vänner och bekanta och det kanske kan hända någon gång i framtiden, men att resa dit för att bosätta sig, det skulle då ske helt och hållet emot vår önskan.

Härmed menas icke att vi ha allt hvad vi önska, ty bekymmer samt arbete och strävan har alltid följt och skall alltid följa människornas barn hvart-

helst de gå och bosätta sig. Men det är större och bättre utsikter här än i Sverige.

Det är inte min afsikt att härmed värva emigranter. Jag talar om **våra egna** tankar och åsikter samt öfverlämnar åt varje enskild individ att tänka, undersöka och döma så väl oss som allt annat här i världen — efter sitt eget förstånd och behag. Men naturligtvis förbehåller jag mig samma oförytterliga rätt. Tack för alla dina besvär som du haft och fortfarande har för vår skull, hoppas att ni alla befinner er väl.

Många vänliga hälsningar från mig och familj
broderligen T.V. Strömberg

Både Strömberg och hans barn tycks ha rotat sig bra i det nya hemlandet. Märta Thorell, som en tid varit sjuksköterska i Amerika, har träffat hans söner, som båda blivit läkare. Den ene var överläkare vid ett stort sjukhus i Chicago, The Swedish Covenant Hospital, och har fått ge sitt namn åt en avdelning vid sjukhuset, Stromberg Residence Hall. Bröderna var födda på Sollerön, och data stämmer, men inte förnamnen, vilket förklaras därmed att det kristna dopet och namngivningen inte gäller, utan mormonerna och deras barn döpas vid åtta års ålder eller senare.

De nya religiösa rörelserna, även mormonismen, har varit som vindar, som sopat med sig människorna till nya livsmöjligheter och kulturer. Vi kan aldrig upphöra att undra över och intressera oss för deras privata öden. Och det känns gott att veta, att också lilla Sollerön givit goda frön till den nya kultur, som skapades i den nyupptäckta världsdelen Amerika.

Lilly Sterner-Jonsson